

Sygn. akt V KK 104/22

POSTANOWIENIE

Dnia 22 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Błaszczyk

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 22 lutego 2023 r.

wniosku obrońcy skazanych **P. B. i A. P.** o wyłączenie sędziego SN Małgorzaty Bednarek od udziału w sprawie na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 i 4 k.p.k., art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności

p o s t a n o w i ł

wyłączyć sędziego SN Małgorzatę Bednarek od udziału w sprawie kasacyjnej o sygn. akt V KK 104/22.

UZASADNIENIE

Obrońca skazanych P. B. i A. P. wystąpił, na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 k.p.k. w zw. z art. 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, z wnioskiem o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego Małgorzaty Bednarek od rozpoznania sprawy kasacyjnej o sygnaturze akt V KK 104/22.

Uzasadniając wniosek obrońca podniósł, że bezstronność biorącego udział w sprawie sędziego, stanowiąca gwarancję procesową wysłowioną m.in. poprzez art. 41 § 1 k.p.k. należy postrzegać również w wymiarze instytucjonalnym, warunkowanym przez okoliczności związane bezpośrednio z prawidłowością procedury jego powołania na powierzone stanowisko, poddając ocenie jej zgodność z minimalnym standardem niezawisłości, niezależności i odrębności od wszelkich potencjalnych wpływów zewnętrznych (w tym zwłaszcza politycznych, wywieranych

przez przedstawicieli władzy wykonawczej). Ocena bezstronności sędziego rozpatrującego konkretną sprawę obejmuje nie tylko okoliczności dotyczące osoby sędziego, jego stosunku do stron oraz przedmiotu prowadzonego postępowania, ale także charakter i przebieg procesu jego powołania na pełnione stanowisko. Niedochowanie standardów niezależności i niezawisłości w procedurze powołania sędziego na pełnione stanowisko aktualizuje domniemanie braku instytucjonalnych gwarancji stanowiących „wstępny warunek bezstronności”.

Odwołując się do argumentacji wynikającej z orzecznictwa Sądu Najwyższego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, obrońca zwrócił uwagę na poważne wątpliwości wynikających z nowelizacji ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa z dnia 8 grudnia 2017 r. wskazując, że w noweli tej gruntownie zmieniono sposób powoływania jej członków, który nie zapewnia należytego rozdziału władzy sądowniczej od wykonawczej i ustawodawczej oraz wpływa na brak rękojmi niezależności i bezstronności tego organu.

Jako że powołanie Małgorzaty Bednarek do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego nastąpiło w wyniku rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa w składzie ukształtowanym na podstawie nowelizacji z dnia 8 grudnia 2017 r., w odniesieniu do sędziego objętego wnioskiem, aktualizuje się wynikające z jego wadliwego powołania domniemanie braku bezstronności, które w świetle poglądów prezentowanych w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, oraz w piśmiennictwie, ma – zdaniem obrony – charakter niewzruszalny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W związku z wejściem w życie ustawy z dnia 14 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz innych ustaw w pierwszej kolejności należy rozważyć, czy przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym (dalej – uSN), zwłaszcza dodany nowelizacją jej art. 29 § 5, dopuszczający badanie spełnienia przez sędziego Sądu Najwyższego (także sędziego delegowanego do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym) wymogów bezstronności i niezawisłości, wykluczają możliwość złożenia przez stronę wniosku o wyłączenie sędziego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. Pewna niejasność w tym względzie może

się pojawić, skoro przepis ten stanowi, że sędzia ulega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie, natomiast w przepisie art. 29 § 5 uSN również jest mowa o badaniu m.in. bezstronności sędziego (Sądu Najwyższego), zaś w § 18 o wyłączeniu sędziego od rozpoznania sprawy. Należy jednak podzielić wyrażony we wniosku pogląd, że fakt wejścia w życie tego przepisu nie wyklucza złożenia wniosku o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego w trybie art. 41 § 1 k.p.k. Wypada bowiem uznać, że mimo elementów wspólnych, chodzi o niepokrywające się ze sobą procedury prawne. Ta ujęta w ustawie o Sądzie Najwyższym odnosi się tylko do sędziego tego Sądu (także sędziego delegowanego), może być wszczęta na gruncie tylko niektórych postępowań (art. 29 § 6 uSN), nadto z art. 29 § 5 uSN wynika, że spełnienie przez sędziego wymogów bezstronności i niezawisłości ma być badane przez pryzmat ściśle określonych kryteriów (okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu, z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego do złożenia wniosku oraz charakteru sprawy). Ma również znaczenie fakt, że orzeczenie wydane w trybie tzw. postępowania testowego podlega zaskarżeniu (art. 25 § 21 uSN) oraz że brak jest wskazania, iż wszczęcie procedury, o której mowa w art. 29 § 5 uSN wyklucza możliwość złożenia wniosku o wyłączenie sędziego Sądu Najwyższego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k.

Traktując zatem, zgodnie z intencją autora, przedmiotowe pismo jako wniosek o wyłączenie sędziego w trybie określonym przepisami Kodeksu postępowania karnego, należało uznać, że wniosek zasługuje na uwzględnienie oraz że zachowują aktualność uwagi poczynione przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 12 maja 2022 r., V KO 37/22, poczynawszy od wskazania, że w sytuacji, gdy w wyniku postanowienia zabezpieczającego Wiceprezes TSUE z dnia 14 lipca 2021 r., wydanego w oparciu o art. 279 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Rzeczpospolita Polska została zobowiązana do zawieszenia stosowania m.in. art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym do czasu wydania przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyroku kończącego postępowanie w sprawie C-204/21, a wniosek o uchylenie tego postanowienia został oddalony, nie istniała przeszkoda do rozpoznania wniosku

złożonego przez obrońcę P. P. przez Sąd Najwyższy w Izbie Karnej. Dodatkowo należy wspomnieć, że nie jawią się jako pozbawione racji wywody zawarte w pierwszym piśmie obrońcy (z dnia 8 kwietnia 2022 r.), w tym nawiązujące do treści art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. (w tym względzie zob. także odpowiednio stosowany pkt 5 uchwały Sądu Najwyższego I KZP 2/22) uzasadniające, że nie tylko wspomniane postanowienie zabezpieczające Wiceprezes TSUE przemawiało za skierowaniem wniosku nie do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, a do Izby Karnej Sądu Najwyższego. Podobnie nie było powodów, by odstąpić od wyrażonego w powołanym postanowieniu poglądu, że przepis art. 41 k.p.k. należy interpretować mając w polu widzenia szczególny aspekt gwarancyjny instytucji wyłączenia sędziego, tj. szerzej niż tylko w aspekcie istnienia obaw o stronniczość konkretnego sędziego; mianowicie słuszne jest również baczenie na konieczność zapewnienia stronie postępowania karnego dostępu do niezależnego i bezstronnego sądu. W takim razie wykładnia wspomnianego przepisu może dopuszczać także sądową kontrolę, czy w danej sprawie nie zachodzi obawa naruszenia standardu niezależności i bezstronności sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 EKPC. Jak to zaznaczono w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2022 r., V KO 37/22, celowe może być posłużenie się przewidzianą przez ustawodawcę instytucją procesową minimalizującą, albo znoszącą takie zagrożenie w sprawie, która dopiero ma zostać rozpoznana przez sąd. Konsekwentnie, jak w tymże postanowieniu, również m.in. w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, nie tracąc z pola widzenia faktu wydania w dniu 20 kwietnia 2020 r. przez Trybunał Konstytucyjny wyroku w sprawie U 2/20, należy opowiedzieć się za aktualnością mającą moc zasady prawnej i wiążącą każdy skład Sądu Najwyższego uchwały składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (zob. także postanowienia SN z dnia 16 września 2021 r., I KZ 29/21, i z dnia 29 września 2021 r., V KZ 47/21). W jej pkt 1. stwierdzono, że „nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (...) zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa

ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3)”. Należy również, potwierdzając myśl o związaniu sądów krajowych interpretacją EKPC przyjętą przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, przywołać – podobnie jak we wspomnianych judykatach Sądu Najwyższego – wyrok tego Trybunału z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce (skarga nr 43447/19), w którym stwierdzono, że z uwagi na udział w procesie powoływania w Polsce sędziów takiego organu, jakim jest Krajowa Rada Sądownictwa w składzie ukształtowanym nowelą z 2017 r. (w efekcie czego organ ten nie jest niezależny od władzy wykonawczej i ustawodawczej) – osoba powołana na urząd sędziego orzekając w określonej sprawie nie stanowi niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPC. Celowe będzie nadmienić, że tak postanowienie V KO 37/22, jak i uchwałę I KZP 2/22 Sąd Najwyższy podjął po wydaniu w dniu 10 marca 2022 r. przez Trybunał Konstytucyjny wyroku w sprawie K 7/21, dotyczącego zgodności z Konstytucją RP art. 6 ust. 1 EKPC. W pkt 2. wymienionej uchwały zanegowano spełnianie standardu bezstronności przez sędziego Sądu Najwyższego, który uzyskał nominację w następstwie brania udziału w konkursie przed Krajową Radą Sądownictwa po 17 stycznia 2018 r., a w uzasadnieniu wskazano, że „jako bezskuteczną i sprzeczną z prawem Unii postrzegać należy praktykę Trybunału Konstytucyjnego, której skutkiem miałoby być ograniczenie prawa sądów do badania bezstronności sędziów i należytej obsady sądów, w tym w oparciu o normy art. 41 k.p.k. oraz art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.”

Wymaga podkreślenia, że autor wniosku wątpliwości co do bezstronności sędziego Małgorzaty Bednarek, powołanego na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, sygnalizuje nie w aspekcie personalnym, ale w aspekcie instytucjonalnym, co trudno odrzucić, mając na uwadze wspomniany szeroki aspekt gwarancyjny instytucji wyłączenia sędziego, powołane wcześniej (i to tylko przykładowo spośród innych) judykaty, jak też argumentację przedstawianą w piśmiennictwie prawniczym, do którego nawiązano w przedmiotowym wniosku [m.in.

J. Giezek, Zarys modelowego ujęcia bezstronności sędziego w aspekcie instytucjonalnym; P. Kardas, Instytucjonalne aspekty bezstronności sędziego. O proceduralnych podstawach i sposobach rozpoznawania wniosków dotyczących wyłączenia sędziego z uwagi na brak instytucjonalnych gwarancji bezstronności – oba opracowania (w:) P. Wiliński, R. Zawłocki (red.), Bezstronność sędziego w sprawach karnych w świetle zarzutu wadliwości jego powołania, Warszawa 2022]. Nie odrzucając argumentacji przedstawionej we wniosku, należało się odnieść ze zrozumieniem do starania obrońcy, by przedmiotową sprawę rozpoznał sąd instytucjonalnie bezstronny (podkreślenie – SN), za czym, jak wskazano w postanowieniu Sądu Najwyższego V KO 37/22, przemawiała też potrzeba zapobieżenia wystąpieniu skutków wyrażonych w uchwale trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. oraz ewentualnej skardze strony do ETPC, której wysoce prawdopodobne uwzględnienie stwarzałoby podstawę do wznowienia postępowania na podstawie art. 540 § 3 k.p.k., jak też prowadziłoby do odpowiedzialności odszkodowawczej Państwa.

Jedyną możliwością usunięcia wyżej omówionych, uzasadnionych wątpliwości natury konwencyjnej i konstytucyjnej, jak również zapewnienia stronie postępowania składu Sądu Najwyższego, w którym nie uczestniczą sędziowie wobec których w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, oraz w piśmiennictwie formułowane są rzeczowe, silnie uzasadnione zastrzeżenia odnoszące się do udziału w procedurze nominacyjnej niespełniającej wymogów obiektywizmu i niezależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej, było zatem uwzględnienie wniosku i wyłączenie SSN Małgorzaty Bednarek od rozpoznania sprawy kasacyjnej o sygnaturze akt V KK 104/22 (por. także odpowiednio obszerne uwagi K. Lipińskiego, „Ustawowy test niezawisłości i bezstronności sędziego w sprawach karnych”, Palestra Nr 10/2022, str. 8 – 28, w tym wnioski końcowe).

Kierując się powołanymi względami orzeczono jak w części dyspozytywnej.